

**Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om
ändring av 2 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare
och översättare**

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare ändras så att de överlappningar som delvis finns mellan understöden och det allmänna social- och pensionsskyddet slopas. Understöden skall fortfarande kunna beviljas äldre författare och översättare som lever i

svåra ekonomiska förhållanden. Endast av synnerligen vägande skäl kan understöd beviljas på grund av sjukdom och arbetsoförmåga.

Lagen avses träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst.

ALLMÄN MOTIVERING

**1. Nuläge och de föreslagna
ändringarna**

1.1. Nuläge

Tanken bakom uppkomsten av systemet med stipendier i form av biblioteksförsäkringar var att betala ersättning till författare för att deras verk finns till utlåning på allmänna bibliotek. Den kommitté som beredde bibliotekslagstiftningen dryftade år 1949 det berättigade i ersättningen rent principiellt. Kommittén konstaterade att kravet på ersättning snabbt skulle kunna utvidgas och bli internationellt och att insamlingen av uppgifter om antalet utlåningar för varje bok skulle medföra oskäligt mycket arbete och kostnader. I sitt förslag förde kommittén fram mer begränsade och enklare lösningar och konstaterade att man i Norge föreslagit att ersättningen inte skall fördelas enligt i vilken omfattning verken tillhandahålls på biblioteken utan utgående från välgörenhets- och förtjänstsynpunkter.

I det förslag till bibliotekslagstiftning som behandlades av riksdagen år 1960 ingick en separat lag om stipendier och understöd åt

författare och översättare. I den hade man omfattat principen att den ersättning som betalas till författare och översättare inte bestäms utgående från i vilken omfattning de böcker personen i fråga skrivit eller översatt finns på biblioteken och i vilken utsträckning de utlånas. I propositionen (RP 64/1960 rd.) konstaterades att ersättningen sker så att författarna och översättarna beviljas stipendier och understöd vilkas totalbelopp beror på den sammanlagda summa statsunderstöd som beviljas biblioteken årligen. Riksdagens kulturutskott konstaterade å sin sida i sitt betänkande över propositionen år 1960 att stipendierna och understöden är ägnade att förbättra författarnas och översättarnas arbetsmöjligheter och öka deras socialskydd. Systemet med stipendier i form av biblioteksförsäkringar uppkom således i syfte att främja konsten och utveckla socialskyddet.

Lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/61) trädde i kraft vid ingången av år 1963. År 1967 gjordes ändringar i lagen genom vilka även översättarna kom i åtnjutande av ålders- och sjukvårdsersättningar och de procentkvoter som före-

kommer i 2 § ändrades och blev som de är för närvarande. I propositionen angavs som motivering antalet ansökningar per år och behovet att ge översättarna samma sociala ställning som författarna. Betydande ändringar gjordes i lagen också från ingången av år 1984 då författare och översättare av kunskapslitteratur kom att omfattas av lagens tillämpningsområde. Samtidigt höjdes anslagen för stipendier och understöd.

I den ändring i anslutning till avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES-avtalet) som gjordes år 1993 ströks i lagen kravet på att mottagaren skall vara inhemsk. Ändringen avses träda i kraft samtidigt som EES-avtalet och ikraftträdelse tidpunkten bestäms genom förordning.

Enligt lagens 1 § 1 mom. utdelas årligen av statens medel till författare och översättare, på grund av att böcker som de författat eller översatt tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek, stipendier och understöd vilkas totalbelopp utgör 10 procent av det belopp som under det föregående året använts för litteratur som anskaffats till allmänna bibliotek med kommunerna som huvudmän.

I lagen anges också de procenttal enligt vilka de medel som står till förfogande utdelas. Enligt den ursprungliga 2 § utdelades 35 procent i stipendier till författare som utför skapande litterärt arbete och 5 procent till översättare av böcker, 40 procent i understöd till ålderstigna författare i ekonomiskt trångmål och 20 procent till författare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Enligt 2 §, som ändrades år 1967, utdelas för närvarande 45 procent i stipendier till författare som utför skapande litterärt arbete och 10 procent till översättare av böcker, 25 procent i understöd till ålderstigna författare och översättare i ekonomiskt trångmål samt 20 procent till författare och översättare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Stipendierna i form av biblioteksersättningar uppgick år 1990 till omkring 17,5 miljoner mark sammanlagt, år 1991 till omkring 18 miljoner mark och år 1992 till omkring 17,4 miljoner mark. I statsbudgeten för 1993 anslås 14 miljoner mark för stipendier.

År 1992 utdelades stipendier till 472 författare och 132 översättare på skönlitteraturens område samt till 124 författare och 33 översät-

tare på kunskapslitteraturens område. Understöd utdelades till 62 ålderstigna författare och översättare. Antalet understöd på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga uppgick till 84. Sammanlagt 907 personer tog emot stipendier eller understöd enligt lagen.

1.2. Beskattningen av stipendier och understöd

De stipendier i form av biblioteksersättningar som beviljats med stöd av lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare har sedan lagen trädde i kraft betraktats som skattefri inkomst. Storleken på ett enskilt stipendium har inte överstigit det årliga beloppet för statens konstnärstipendium.

Högsta förvaltningsdomstolen ansåg dock i mars 1993 i sitt avgörande i ett ärende som gällde en översättares ansökan om förhandsbesked att det stipendium på 10 000 mark som denna år 1992 fått av undervisningsministeriet är skattepliktig inkomst. Högsta förvaltningsdomstolen omfattade centralskattenämndens motivering enligt vilken stipendiet ansågs vara en ersättning för att mottagarens verk tillhandahålls avgiftsfritt på allmänna bibliotek. Med beaktande av detta kunde stipendiet i form av biblioteksersättning inte betraktas som ett skattefritt stipendium enligt lagen om skatt på inkomst och förmögenhet (1240/88).

Systemet med stipendier i form av biblioteksersättningar baserar sig emellertid inte på enskilda författares rätt att få ersättning för utlåningen av verken. Stipendierna och understöden utdelas med den motiveringen att böckerna avgiftsfritt skall finnas tillgängliga på allmänna bibliotek. Denna motivering gäller hela författar- och översättarkåren samt hela det allmänna biblioteksväsendet. Ingen har rätt att med stöd av lagen kräva stipendium eller understöd, utan dessa beviljas på ansökan enligt litterära eller konstnärliga förtjänster och efter behov. Stipendierna delas ut av undervisningsministeriet som bistås av en stipendienämnd som tillsätts för en treårsperiod.

Beskattningen av stipendier och understöd är problematisk med tanke på finansieringen av konsten. I det nuvarande ekonomiska läget är det inte möjligt att höja stipendierna för att kompensera skatten. Stipendierna i form av biblioteksersättningar är den viktigaste stödformen för litteraturen i Finland.

Konklusionen av de förhandlingar som förts

mellan undervisningsministeriet och finansministeriet var att regeringen hösten 1993 skall föreslå att inkomstskattelagen (1535/92) ändras så att det särskilt stadgas att stipendierna i form av bibliotekssersättningar skall vara skattefria såväl i fråga om år 1993 som tidigare år.

I detta sammanhang ansåg finansministeriet dock att stipendiesystemen inom kulturen är föråldrade vad motiveringarna beträffar och att nuläget försetter yrkesutövare inom olika branscher i en ojämlik situation eftersom understöden enligt lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare delvis överlappar det allmänna social- och pensions-systemet.

1.3. De föreslagna ändringarna

Regeringen anser att de överlappningar som förekommer mellan understöden och det allmänna social- och pensionsskyddet i regel skall avskaffas. Stadgandena om bibliotekssersättningarna kom till under en tid då social- och pensionsskyddet inte var så utvecklat som nu.

Enligt lagen utdelas 25 procent av stipendierna och understöden till ålderstigna författare och översättare i ekonomiskt trångmål och 20 procent till författare och översättare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter. Avvikelser från dessa fördelningskvoter kan göras, om det antal personer som söker stipendier eller understöd är litet eller av andra tvingande skäl så som stadgas genom förordning. I förordningen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (46/64) ingår närmare stadganden om förfarandet genom vilket avvikelser från fördelningskvoterna kan göras.

I praktiken har understöd utdelats i mindre omfattning än fördelningskvoterna i lagen anger. Av den totala summan för stipendier och understöd utdelades under åren 1989—1992 7,4 procent i understöd åt ålderstigna och 4,2 procent i understöd på grund av sjukdom och arbetsoförmåga.

År 1992 utdelades 62 understöd till ålderstigna författare och översättare. Storleken på dem varierade mellan 5 000 och 35 000 mark och var i genomsnitt 18 081 mark. Antalet understöd på grund av sjukdom och arbets-

oförmåga uppgick till 84. Storleken på dem varierade mellan 500 och 27 000 mark och var i genomsnitt 8 443 mark.

Enligt lagförslaget skall understöden uppgå till högst 8 procent av stipendiernas och understödens belopp. Det föreslås att de övriga kvoterna ändras så att det till författare som utför skapande litterärt arbete i stället för 45 procent betalas 76 procent och till översättare av böcker i stället för 10 procent betalas 16 procent av stipendiernas och understödens totalbelopp.

Systemet med stipendier i form av bibliotekssersättningar är efter de föreslagna ändringarna uttryckligen ett system för konststöd genom vilket skapande litterärt arbete främjas. Kriterierna för fördelning av understöden är litterära och konstnärliga förtjänster och behovet av stipendium. Undervisningsministeriet och den nämnd som bistår ministeriet fastställer närmare fördelningsgrunder.

Av den föreslagna kvoten på 8 procent kan man fortfarande dela ut understöd till författare och översättare som lever under svåra ekonomiska förhållanden. Fördelningsgrunderna stramas åt så att understöd huvudsakligen beviljas endast personer som under sin skapande arbetsperiod inte har omfattats av den företagarpension som trädde i kraft år 1970, personer som på grund av låga årsinkomster inte har berörts av företagarpensionen samt personer vars företagarpensionsskydd är obetydligt.

Då man fattar beslut om understöd till ålderstigna sökande som lever i ekonomiskt trångmål skall man såsom för närvarande ta hänsyn till författarens eller översättarens yrkesbana som helhet. De ekonomiska omständigheterna utreds på behörigt sätt.

Ersättningar i form av sjukersättningar har också utdelats för att täcka självriksandelen för läkararvoden och medicinkostnader efter det att ersättning från sjukförsäkringen har betalats. Denna praxis frångås för att åstadkomma större enhetlighet.

Understöd kan efter prövning beviljas på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga endast i synnerligen vägande fall då författaren eller översättaren i samband med ansökan har lämnat en utredning om att han befinner i stora ekonomiska svårigheter.

Systemet med stipendier i form av bibliotekssersättningar skall alltså i mindre grad än tidigare ha karaktären av socialskydd. Över-

lappningarna i förhållande till det nuvarande social- och pensionsskyddet blir marginala.

1.4. Andra omständigheter som inverkat på propositionens innehåll

Europeiska gemenskapernas (EG) råd utfärdade den 19 november 1992 ett direktiv om uthyrnings- och utlåningsrättigheter avseende upphovsrättsligt skyddade verk och om upphovsrätten närstående rättigheter (92/100/EEG). Medlemsstaterna i EG skall ändra sin lagstiftning i enlighet med direktivet senast den 1 juli 1994. Införandet av direktivet och tidtabellen beror för Finlands del på EES-avtalet.

I förslaget har inte tagits hänsyn de eventuella ändringar som detta direktiv kan förorsaka. Behovet av ändringar i lagstiftningen granskas i samarbete med de nordiska länderna och eventuella ändringar bereds så att Finland uppfyller förpliktelserna i EES-avtalet.

2. Propositionens organisatoriska och ekonomiska verkningar

Propositionen har inga organisatoriska verk-

ningar på utdelningen av stipendier och understöd och inte heller någon verkan på det anslag i statsbudgeten som skall användas för ändamålet.

3. Ärendets beredning

I samband med beredningen av propositionen har man hört Finlands Svenska Författareförening rf, Suomen kirjailijaliitto ry, Finlands svenska översättar- och tolkförbund rf och Suomen Tietokirjailijat ry.

4. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft så snart som möjligt efter att den har antagits och blivit stadfäst. Nödvändig tid skall reserveras för att göra de ändringar i förordningen om vissa stipendier och understöd till författare och översättare som gäller förfarandet vid utdelningen av stipendier och understöd.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 2 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/61), sådant detta lagrum lyder i lag av den 22 december 1983 (1080/83), som följer:

2 §

Av vardera kvoten som nämns i 1 § 2 mom. utdelas 76 procent i stipendier till författare som utför skapande litterärt arbete och 16 procent till översättare av böcker samt 8 procent i understöd till ålderstigna författare och översättare i ekonomiskt trångmål och i

särskilda fall till författare och översättare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Denna lag träder i kraft den
199 .

Helsingfors den 11 oktober 1993

Republikens President

MAUNO KOIVISTO

Undervisningsminister *Riitta Uosukainen*

L a g

om ändring av 2 § lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 2 § lagen den 3 maj 1961 om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/61), sådant detta lagrum lyder i lag av den 22 december 1983 (1080/83), som följer:

Gällande lydelse

Av vardera av de i 1 § 2 mom. nämnda kvoterna utdelas 45 procent i stipendier till författare som utför skapande litterärt arbete och 10 procent till översättare av böcker, 25 procent i understöd till ålderstigna författare och översättare i beträngda ekonomiska förhållanden samt 20 procent till författare och översättare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Föreslagen lydelse

2 §

Av vardera kvoten som nämns i 1 § 2 mom. utdelas 76 procent i stipendier till författare som utför skapande litterärt arbete och 16 procent till översättare av böcker samt 8 procent i understöd till ålderstigna författare och översättare i ekonomiskt trångmål och i särskilda fall till författare och översättare som på grund av sjukdom eller arbetsoförmåga råkat i ekonomiska svårigheter.

Denna lag träder i kraft den
199 .